

173: İslamda Ticaret Nasıl Olmalıdır?

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Selamun aleykum, İslamda ticaret hukuku nasıl olmalı mal alıp satarken nelere dikkat etmemiz gerek gayri müslimlerle ticaret yapılabilir mi? Onlarla anlaşma yapılabilir mi?

CEVAP

Ve aleykumusselam ve rahmetullah. Hamd Allah'a mahsustur.

Muhterem kardeşim işin hakikati öyle bir soru sormuşsun ki cevabı için bir ticaret ilmihali yazmak lazım gelir. Ama talebine icabet etmek için muhtasar bir surette sorularını gücüm nispetinde cevaplamaya çalışacağım inşaAllah. Tevfik sadece Allah (*celle ve âlâ*)'dandır.

“İslam’da ticaret hukuku nasıl olmalı” soruna gelince, ticarete asıl olan alım ve satım olduğundan bununla yetineceğim inşaAllah.

İslam’da bir satış akdinin sıhhati için belirli rükünler ve şartlar aranır. Bu rükünlerden veya şartlardan biri ihlal edildiği durumda satış akdi batıl, yani geçersiz olur.

Rükünleri şunlardır:

- 1- Akit tarafları, yani satanla satın alan.
- 2- Akdin konusu, yani satılan mal ve satış bedeli.
- 3- Akdin sıygası, yani satış ve satın alma iradesine delalet eden söz ve fiiller.

Şartları şunlardır:

- 1- İki akit tarafların rızası.
- 2- Akit tarafların tasarruf ehliyetine sahip olmaları.
- 3- Akit konusunun şeran faydalanmaya açık olması, yani satılan malın ve satış bedelinin mubah olması.
- 4- Satışın malın sahibi veya onun vekâletine sahip olanın tarafından gerçekleşmesi.
- 5- Satılan malın teslim edilmesi mümkün olması.
- 6- Satılan malın malum olması, yani gözle görülmüş veya net bir şekilde tarif

edilmiş olması.

7- Satış bedelinin malum olması.

Sonra “*Mal alıp satarken nelere dikkat etmemiz gerekir*” soruna gelince ihtisar ile şöyle diyebilirim:

1- Yalan konuşarak, kandırarak, saptırarak veya yalan yere Allah adına yemin ederek satılan malı veya fiyatını gerçekten olduğundan farklı göstermek caiz değildir.

İmam Buhari (rahimehullah)’ın tahriç ettiği rivayette Abdullah bin Ebi Evfa (radiyallahu anhu)’dan şöyle der: “*Adamın biri pazarda malını tezgâhın üzerine koymuş, bir müslümanı kandırıp ona malımı satarım düşüncesiyle malı için gerçekten ödemediği bir bedeli ödediğine dair yemin ediyordu. Bunun üzerine şu ayet nazil olmuştur: “Şüphesiz Allah’a olan ahitlerini ve yeminlerini az bir pahaya değiştirenler, işte onlar için ahirette hiçbir nasip yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azab da vardır.”* (Al-i İmran, 77)

Ve Abdullah bin Mesud (radiyallahu anhu)’dan Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)’in şöyle buyurduğunu tahriç eder: “**Her kim müslüman bir kimsenin malını koparmak için yemininde yalancı olarak kasem ederse, kıyamet gününde Allah’ın öfkesine uğrayarak Allah’a kavuşur.**”

2- Satılan malın özellikleri ve vaziyeti ve satış bedeli malum olması gerekir. Malın kusurlarını gizlemek ve hakiki satış bedelini gizlemek caiz değildir.

İmam el-Buhari (rahimehullah)’ın Hâkim bin Hizam radiyallahu anhu’dan tahriç ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “**Satıcı ile satın alıcı birbirlerinden ayrılmadıkları müddetçe- veyahut ayrılincaya kadar dedi- muhayyerliktedirler. Bunlardan her biri doğru söyleyip (malı ve satış bedelini) birbirine beyan ederlerse, bu alışverişlerinde kendilerine bereket ihsan olunur. Ama eğer gizlerler ve yalan söylerlerse alışverişlerin bereketi giderilir.**”

Ve İmam ibni Mace (rahimehullah)’ın Vesile bin el-Eska (radiyallahu anhu)’dan tahriç ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “**Kusurunu açıklamadığı bir malı satan kimse daima Allah’ın gazabı altındadır ve melekler devamlı ona lanet ederler.**”

Ve İmam Muslim (rahimehullah)'ın tahric ettiği hadiste Ebu Hureyre (radiyallahu anhu) şöyle diyor: "Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) pazarda dolaşırken bir gıda maddesi yığınının yaklaşıp elini içine daldırdı. Eli ıslanınca satıcıya **"Bu nedir?"** diye sordu. O da "Yağmurdan ıslandı, ey Allah'ın Rasûlü" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) **"İnsanların görebilmesi için o yaş kısmı üste getirseydin ya! Bizi aldatan bizden değildir!"** buyurdu."

3- Mülkiyete geçmemiş olan malın satışı caiz değildir.

İmam et-Tirmizi (rahimehullah)'ın tahric ettiği hadiste Hâkim bin Hizam (radiyallahu anhu)'nın şöyle dediğini rivayet eder: "Ben "Ya Rasûlullah! Adam geliyor yanımda olmayan bir şeyi kendisine satmamı istiyor. Ben de o malı pazardan onun adına alıp daha sonra ona satıyorum. Bunun hükmü nedir?" diye sordum. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyurdu: **"Sende (mülkünde) olmayan bir şeyi satma!"**."

4- Çalıntı malın satılması ve satın alınması caiz değildir.

İmam Ahmed (rahimehullah)'ın Amr bin Yesribi'den tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **"Müslümanın malı ancak onun rızasıyla alındığında helal olur."** Ve İmam el-Hâkim (rahimehullah)'ın Ebu Hureyre (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **"Bile bile çalıntı mal satın alan kişi onun utancına ve günahına ortaktır."**

5- Cuma vaktinde alışveriş caiz değildir.

Allah (subhanehu ve teâlâ) şöyle buyuruyor: **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı zaman hemen Allah'ı zikretmeye koşun ve alışverişini bırakın! Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır."** (El-Cuma, 9)

6- Haram mallarla veya haram yollarla alışveriş yapmak caiz değildir.

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: **"Onlardan çoğunu, günah işlemede, düşmanlıkta ve haram yemede yarış ederken görürsün. Bu yaptıkları şeyler ne kötüdür!"** (Al-i İmran, 62) Ve İmam et-Taberani (rahimehullah)'ın Ebu Bekir (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **"Haramla gıdalanan vücut cennete giremez. Haramla büyüyen beden cehennem ateşine daha layıktır."**

7- Alışverişe yalan, aldatma, boş söz ve Allah adına yeminler çok karıştığı için tüccar çokça sadaka vermeye rağbet etmesi lazım. İmam Ebu Davud (rahimehullah)'ın Kays bin Ebi Garze (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyurmuştur: **“Ey tüccarlar! Satış işine şeytan ve günah bulaşır. Siz alışverişinize sadaka karıştırın.”**

8- Müşteri satın aldığı malı geri vermek istediği takdirde satıcının malı geri alması övülmüştür. İmam Ebu Davud (rahimehullah)'ın Ebu Hureyre (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **“Kim bir Müslümana ikâle yaparsa Allah da kıyamet günü onun günahını affeder.”** İkâle satıcının ve alıcının rızasıyla satış akdinin sona erdirilip şeri sonuçlarının yok sayılmasıdır.

9- Müslüman merhametlidir. Alışverişinde, müşteriye ve borçluya merhametlidir.

İmam el-Buhari (rahimehullah)'ın tahric ettiği hadislerde Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **“Merhamet etmeyen merhamet göremez.”** Ve **“İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”** Ve **“Merhamet edin ki merhamet olunaszınız. Siz affedici olun ki Allah da sizleri affetsin.”**

Bu manada darda kalmış veya başına bir felaket gelmiş, malları hasara uğramış müşteriye veya borçluya ödemede kolaylık göstermek gerekir.

İmam Muslim (rahimehullah)'ın Cabir (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **“Kardeşine bir ürün satar da o ürün hasara uğrarsa, ondan bir şey alman sana helâl olmaz. Kardeşinin malını haksız yere nasıl alırsın?”** Ve şöyle diyor: **“Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) felakete uğrayanın borcunun düşürölmesini emretti.”**

10- Müslüman tüccar dürüştür, güvenilirirdir ve sözünde durur.

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: **“Ey iman edenler! Akitleri yerine getirin”** (El-Maide, 1). Ve takva sahiplerini tavsif ederken şöyle buyuruyor: **“Onlar ahitleşince ahitlerini yerine getirirler.”** (El-Bakara, 177)

Ve İmam et-Tirmizi (rahimehullah)'ın Ebu Said (radiyallahu anhu)'dan tahric ettiği hadiste Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) şöyle buyuruyor: **“Doğru ve güvenilir tüccar ahirette nebiler, siddikler ve şehitlerle beraber olacaktır.”**

Müslüman olmayanlarla ticarete gelince, gayri müslimlerle ticaret yapmada bir beis yoktur, inşaAllah. Ancak ticaretin konusu haram bir mal veya Müslümanlara zarar veren bir mal ise caiz olmaz.

İmam el-Buhari (*rahimehullah*)'ın tahriç ettiği hadiste Abdurrahman bin Ebi Bekir (*radıyallahu anhu*)ma şöyle der: “Biz Nebi (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*)’in yanında 130 kişiydik, başı açık, perişan, uzun boylu bir müşrik kişi koyun sürüsünü sürerek çıkageldi. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*) ona: **“Koyunları satar mısın, yoksa atıyye veya hibe olarak mı getirdin?”** sordu. Müşrik: “Hayır hibe değildir, fakat satılıktır” dedi ve Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*) ondan bir koyun satın aldı.”

İbni Battal (*rahimehullah*) şerhinde şöyle der: “Kâfirlerden her türlü alışveriş caizdir. Ancak harbi kâfirlerle Müslümanlara zarar verecekleri teçhizat ve silah türü şeylerin ticareti ve onları Müslümanlara karşı güçlendirecek şeylerin alınıp satılması caiz değildir.”

Allah-u Alem.